

MONOGRAFIES DEL MONTSENY / 34

AMICS DEL MONTSENY

Han col·laborat en l'edició d'aquestes monografies:

LIQUATS VEGETALS

En els altres actes que organitza l'Associació col·laboren:

DIPUTACIÓ DE GIRONA

SERVEI DE PARCS NATURALS DE
LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

AJUNTAMENT DE VILADRAU

AJUNTAMENT DE SANT ESTEVE DE
PALAUTORDERA

MONOGRAFIES DEL MONTSENY

34

AMICS DEL MONTSENY
2019

Edita: AMICS DEL MONTSENY

Direcció: OSCAR FARRERONS VIDAL

Consell de Redacció: ANNA ÀVILA, JORDI BOADAS, AROLA CAMPAÑÀ, JOAN CAMPAÑÀ, JULIÀ GUILLAMON, HIGINI HERRERO, JOSEP M. PANAREDA, ANDREU PUJOL MAS, ANTONI PLADEVALL.

Il·lustració de coberta: Aiguafreda de Dalt, font de l'Abadessa. Dibuix de Xavier Framis

Drets reservats: AMICS DEL MONTSENY
Avinguda Montseny, 43.
17405 Viladrau.

Primera edició: Maig 2019

ISBN: 978-84-9165-225-0

Dipòsit legal: B – 14213-2019

Editat per: CENTRE DE PASTORAL LITÚRGICA
Nàpols, 346, 1. 08025 Barcelona

Impressió: ULZAMA

Índex

NOTA BIOGRÀFICA.....	9
PRÒLEG	15
Oscar Farrerons Vidal	
LA VESPA ASIÀTICA (<i>VESPA VELUTINA NIGRITHORAX</i>) AL MONTSENY	19
Antoni Armengol	
LA CONTAMINACIÓ ATMOSFÈRICA AL MONTSENY: EL CAS DE LA DEPOSICIÓ DE SOFRE	31
Anna Àvila Castells	
L'EXCURSIONISME CIENTÍFIC EN EL MONTSENY DURANT LA PRESIDÈNCIA DE L'AGRUPACIÓ EXCURSIONISTA DE GRANOLLERS D'ANTONI JONCH (1944-1957)	39
Miquel Carandell Baruzzi	
L'ORFEÓ DE LA FALDA DEL MONTSENY.....	51
Xavier Cateura i Valls	
ELS LLIBRES PARROQUIALS DE BAPTISMES D'ARBÚCIES, UNA FONT PEL CONEIXEMENT DE LA SOCIETAT EN ÈPOCA MODERNA.....	69
Joan Illa Colomer / Gemma Font Valentí	

DUES EXCURSIONS CIENTÍFIQUES AL MONTSENY (1880).....	85
Carola Duran Tort	
ASMARATS I LES FONTS D'AIGUAFREDA.....	101
Oscar Farrerons Vidal	
EL MONTSENY: TERRA DE FONTS, FONTS DE BRIÒFITS.....	113
Marcos Fernández-Martínez, Jordi Corbera	
PROJECTE D'INSTAL·LACIÓ D'UNA VIA DECAUVILLE DE CAMPINS A SANT CELONI.....	123
Nemesio Galea	
VILADRAU I LA POSTAL ANTIGA.....	129
Xavier Jordi Majem	
RAIMON CAMPRUBÍ, EL FOTÒGRAF DISCRET.....	135
Joan López Cortijo	
ITINERARIS ROMÀNICS PELS VOLTANTS DEL MONTSENY - IV.....	141
Josep Pagès i Rovira	
HISTÒRIES DELS ARBRES SINGULARS DEL MONTSENY.....	151
Josep M. Panareda Clopés, Josep Masnou Clopés	
MÉS SOBRE SANT SEGIMON.....	163
Antoni Pladevall i Font	
LA COSTA DEL MONTSENY I SANTA SUSANNA. DOS EXEMPLES DE L'EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ AL MONTSENY DES DE MITJAN SEGLE XIX FINS AVUI.....	171
Joan Portals Martí	
HISTÒRIA D'UNA EXPERIÈNCIA AL PEU DEL MONTSENY: LA GALERIA TAU.....	185
Joaquim Reberté Ferran, Eduard Doménech Turiella, Jaume Grau Xena, Joan Muntasell Serret	

LA TERRA DE PARAIRE DE VILADRAU.....	197
Francesc Roma, Ferran Cardona, Jordi Vilallonga	
XXXVIÈ PREMI MONTSENY. CERTAMEN POÈTIC.....	209
Xxxxx	
Xxxxx	
Xxxxx	
ÍNDIX D'AUTORS DE LES MONOGRAFIES DEL MONTSENY(1986-2019)	227

Nota biogràfica

ANTONI ARMENGOL (SANT CELONI, 1966)

Des de fa 10 anys tècnic en control de plagues a ANURA MONTSENY, empresa homologada pel departament de sanitat de la Generalitat de Catalunya. Des del principi centrant tots els esforços al Baix Montseny, per motius de coneixement, d'eficiència i sostenibilitat operativa. La prioritat principal és la prevenció, sensibilització i preservació del medi. Des de fa més de tres anys, portem estudis personalitzats de la *Vespa velutina* per a tenir-ne millor coneixement del comportament, millorar mètodes de control o trampes, col·laborar amb d'altres empreses, equips de robòtica, apicultors, bombers, i fent formació.

ANNA AVILA (BARCELONA, 1956)

És doctora en Biologia per la Universitat de Barcelona. Ha estat professora d'ecologia la UAB i des de 1994 és investigadora del CREAM. La seva recerca se centra en l'estudi biogeoquímic de boscos mediterranis i en el transport i deposició de nutrients i contaminants. Ha coordinat diferents investigacions realitzades a l'Estació Biològica de la Castanya (Montseny) que han permès la detecció de pautes de canvi decadal associades al canvi global, les quals difícilment són observables en estudis de curta durada. Des de l'any 2008 coordina el doctorat d'Ecologia Terrestre de la Universitat Autònoma de Barcelona.

MIQUEL CARANDELL BARUZZI (BARCELONA, 1981)

És llicenciat en Biologia per la UdG i màster i doctor en Història de la Ciència per la UAB amb una tesi sobre la controvèrsia de l'Home d'Orce. Ha publicat el llibre *Barcelona, ciència i coneixement* (2017) i dirigeix "Històries de Ciència" (www.historiesdeciencia.cat) una iniciativa des d'on s'ofereixen rutes culturals i científiques. Ha catalogat els arxius personals del paleontòleg Josep Gibert i Clols, a l'Institut Català de Paleontologia de Sabadell, i el de l'antic director del Zoo Antoni Jonch, allotjat a l'Arxiu Municipal de Granollers, sobre el que va publicar un segon llibre: *De les gàbies als espais oberts. Història i futur del Zoo de Barcelona* (2018). Actualment treballa al Museu de Ciències Naturals de Granollers.

FERRAN CARDONA (BARCELONA, 1953)

Llicenciat en Geologia. Dedicat de sempre a l'espeleologia, ha publicat diversos articles i llibres sobre aquesta disciplina, entre ells Grans cavitats de Catalunya. Bon coneixedor del Montseny occidental, actualment resideix a Aiguafreda.

XAVIER CATEURA I VALLS (MATARÓ, 1949)

Va cursar Humanitats i va fer estudis d'Història i Literatura. Durant vint-i-cinc anys, va treballar en el sector editorial. Col·laborador de la premsa escrita i de revistes especialitzades en continguts històrics i culturals, és responsable de l'edició de diferents dietaris personals sobre la Guerra Civil Espanyola (1936-1939). Des de fa anys viu al Montseny, d'on ha realitzat diverses recerques històriques que ha publicat en treballs i articles. És autor del llibre Una història poc coneguda del Montseny. Farell editors. 2013. També ha comissariat i col·laborat en diverses exposicions i participat en diverses gravacions i reportatges sobre temes històrics i culturals.

JORDI CORBERA (BARCELONA, 1955)

Naturalista i il·lustrador científic i la seva recerca s'ha centrat en la taxonomia i ecologia d'un grup poc conegut de crustacis marins, els cumacis. Porta més de 10 anys col·laborant en el programa de seguiment de les papallones diürnes de Catalunya (CBMS) i durant el Projecte Fonts ha aprofundit en el coneixement dels briòfits. Forma part del ICHN - Delegació de la Serralada Litoral Central, Mataró.

CAROLA DURAN TORT (BARCELONA, 1937)

Bibliotecària per l'Escola de Barcelona (1957) i llicenciada en Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona (1990). Doctora cum laude per la mateixa universitat (1999) amb la tesi *La Renaixença, primera empresa editorial catalana* (PAM 2001). Dedicada a la cultura de finals del segle XIX ha publicat entre d'altres els llibres *Pere Aldavert, una vida al servei de l'ideal*, (PAM 2006), *El Bruc en la literatura catalana del vuit-cents* (Ajuntament del Bruc 2008), *Correspondència entre Àngel Guimerà i Jaume Ramon i Vidales* (Punctum 2016) amés a més de nombrosos articles en les revistes especialitzades.

OSCAR FARRERONS VIDAL (BARCELONA, 1967)

Arquitecte, doctor en Enginyeria Multimèdia. Professor de la Universitat Politècnica de Catalunya, sotsdirector del departament EGE-UPC. Fundador "*Amics Fonts de Viladrau*", cofundador "*Projecte fonts del Montseny*". Ha publicat els llibres "*El paradís del Montseny*", "*El Montseny, 51 passejades per descobrir*", "*Matagalls, la Muntanya i l'Aplec*", "*Collserola en transport públic*" i "*Racons del Montseny amb aigua*". Al 2014 rep el guardó *Castanyer de Plata* de l'Ajuntament de Viladrau. Ha publicat una trentena d'articles a revistes i congressos. Membre de la Junta de les associacions Amics Aplec de Matagalls i Amics del Montseny, del comitè científic del International Conference on Water and Sustainability, i del grup de recerca d'enginyeria de projectes, aigua i sostenibilitat.

MARCOS FERNÁNDEZ-MARTÍNEZ (MATARÓ, 1987)

Doctor en Ecologia per la Universitat Autònoma de Barcelona, naturalista, matoroní i apassionat del Montseny. Ha sigut guardonat amb el premi Extraordinari de Doctorat (2018), premi de l'Institut d'Estudis Catalans d'ecologia Ramón Margalef (2018) i el premi Ciutat de Barcelona (2019) en la categoria de ciències de la Terra i medi ambient. Forma part del ICHN - Delegació de la Serralada Litoral Central, Mataró. Participa al Centre d'Excel·lència PLECO (Plants and Ecosystems), Departament de Biologia, Universitat d'Anvers, 2610 Wilrijk, Bèlgica i a ICHN - Delegació de la Serralada Litoral Central, Mataró.

GEMMA FONT VALENTÍ (GIRONA, 1970)

Llicenciada en Història Medieval (UAB), postgrau en Arqueologia i Ceràmica Medieval (UB) i llicenciada en Informació i Documentació (UOC), treballa al Museu Etnològic del Montseny com a responsable de l'Àrea de Documentació i és autora de diverses publicacions en l'àmbit del Montseny, especialment sobre temàtica etnològica i en recerca sobre patrimoni cultural. Forma part de l'equip d'investigació del Museu Etnològic del Montseny sobre el castell de Montsoriu.

NEMESIO GALEA APOLO (BADAJOZ, 1970)

Aficionat a l'història. A l'any 1994 publica el llibre *Retalls Històrics de Campins*. Col·laborador amb *Monografies del Montseny* amb diversos articles: "El Ciment de Campins" *Monografies del Montseny* núm. 17 (2002), " Construcció i Funcionament dels forns de ciment de Campins". *Monografies del Montseny* núm. 28 (2013), "El sot de les mines -Campins-" núm. 30 a l'any 2014.

JOAN ILLA COLOMER (ARBÚCIES, 1947)

Col·laborador habitual del Museu Etnològic del Montseny, autor del llibre *Arbúcies, del feudalisme a l'Edat Moderna* (2003) i coautor del treball *Toponímia de la Vall d'Arbúcies, segles IX-XXI*, ha publicat els seus treballs sobre l'evolució urbana i la història d'Arbúcies bàsicament en la revista *Aixa* del Museu Etnològic del Montseny i diversos articles en les *Monografies del Montseny* i en la secció d'història de la revista *Pexada*, de la qual també fou membre del Consell de Redacció.

XAVIER JORDI MAJEM (BARCELONA, 1946)

Enginyer Tècnic, graduat en Màrqueting UCLA (Los Angeles). 7 anys director a USA de "Montesa", director comercial a diverses empreses a Barcelona. Membre de la Junta de l'Associació Amics del Montseny.

JOAN LÓPEZ CORTIJO (BARCELONA, 1961)

Llicenciat en Biologia. Dirigeix, a Campins, l'empresa *Guies del Montseny*, des d'on fa tasques de guia de muntanya i de cartògraf. Ha publicat diverses guies i mapes excursionistes del Montseny, com també alguns articles de divulgació relacionats amb la serralada.

JOSEP MASNOU CLOPÉS (MONTSENY, 1947)

És fill de pagès, ha fet i fa de pagès, ara més que mai. Té un especial interès per la botànica i per la recerca de la història d'aquests "ribastos", en especial en relació amb les feines del bosc, del camp i dels ramats.

JOSEP PAGÈS I ROVIRA (GUALBA, 1943)

Va cursar Humanitats a la Universitat de Girona, dintre del programa de Formació Sènior+50 de l'UdG, on hi estudià Història de l'Art Antic i Medieval, es autor del llibre *Com conèixer l'arquitectura romànica religiosa de Catalunya*, llibre editat en format digital-electrònic per la Universitat de Girona, també hi ha una edició en format paper editada pel mateix autor. Col·labora amb la publicació de les "MONOGRAFIES DEL MONTSENY", aportant escrits sobre el coneixement del patrimoni romànic del Montseny, descrivint itineraris romànics per les seves contrades.

JOSEP M. PANAREDA CLOPÉS (SANTA MARIA DE PALAUTORDERA, 1945)

És geògraf per la Universitat de Barcelona, on ha impartit docències de biogeografia, paisatge i cartografia. Va realitzar les tesis de llicenciatura i de doctorat sobre el paisatge del Montseny. És membre de l'Institut d'Estudis Catalans. Actualment es dedica a tasques de divulgació geogràfica mitjançant cursos i guiatges de camp, i segueix estudiant el Montseny.

ANTONI PLADEVALL I FONT (TARADELL, 1934)

Sacerdot i historiador. Exdirector general de Patrimoni Artístic de la Generalitat de Catalunya. És autor de molts llibres i treballs sobre història monàstica, art, poblacions i temes diversos. Col·labora i dirigeix obres de la Fundació Enciclopèdia Catalana. És membre de l'Institut d'Estudis Catalans, de la Reial Acadèmia de les Bones Lletres i de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts Sant Jordi. Ha estat guardonat amb la Creu de Sant Jordi i la Medalla d'Or de la Generalitat.

JOAN PORTALS MARTÍ (BARCELONA, 1942)

Advocat i llicenciat en Geografia i Història. Amb el treball "*El Montseny, primers testimonis escrits*" va guanyar l'any 1991 el Premi Narcís Sagué, de Vallgorguina. Ha publicat: *El Montnegre, una història de mil anys* (1998); *La Costa del Montseny: entre el Turó de l'Home i la Tordera* (2000); *Montseny: història d'un poble* (2004); *Vallgorguina. La Vall, la parròquia, el poble. Una llarga història* (2011) i *Viure i escriure*. Obra completa d'un escriptor catalanista: *Joan Portals Presas* (2014). És coautor de *Gualba, la vall de les aigües blanques* (2000) i *Sant Celoni, 1925-1935. De la Dictadura a la República* (2005). Col·laborador de les Monografies del Montseny des de 1994, ho és també de revistes locals com "*La Vall*" o "*L'Aulet*".

JOAQUIM REBERTÉ I FERRAN (VERGES, 1949)

Membre fundador de Galeria TAU, del grup NADAR, Mostra de l'Audiovisual a Catalunya, col·lectiu FOTOSFERA, Agrupació Fotògrafs de Natura, Associació Orquidològica, Grup Orquidològic de Catalunya i Societat Catalana de Fotògrafs de Natura. 30 exposicions individuals i col·lectives. Realitzador de 30 programes multi-visió. Col·laborador en publicacions, llibres, revistes i diaris, ha obtingut diversos guardons nacionals i internacionals en fotografia individual i en diaporames. Imparteix en més de 25 tallers periòdics. La seva obra es caracteritza per la polivalència. En la actualitat s'ha centrat en la ampliació del seu fons d'imatge. Des de 1997 a 2010 s'ha dedicat al coneixement de les orquídiades silvestres de Catalunya, amb una exposició itinerant, i un llibre-guia en fase de finalitzar.

FRANCESC ROMA (SANT MARTÍ DE CENTELLES, 1963)

Doctor en geografia, autor de diversos llibres i guies excursionistes. És membre del Patronat d'Estudis Osonencs i del Centre d'Estudis de Granollers i Comarca.

JORDI VILALLONGA

Aficionat a la geologia en el vessant mineralògic i petrològic i a l'arqueologia, especialment medieval. Membre d'una entitat excursionista, amant de les curses de muntanya, preparació d'excursions per la muntanya i especialment pel massís del Montseny i entorn adjacent.

Pròleg

Oscar Farrerons Vidal

Fa 50 anys els meus pares i avis em van portar per primer cop al Montseny. Seguint una vella tradició, com havien fet el doctor Carulla o el doctor Ariet cent anys abans, el doctor Arnau els havia recomanat de pujar al Montseny per a respirar aire pur i beure de les seves aigües cristal·lines. El lloc escollit fou Viladrau, de manera que tot just vaig aprendre a caminar a la sorra de la plaça Carulla amb els seus gronxadors. El primer any vam estar tot l'agost a l'hotel Bofill; per dinar els hostatjats portaven la seva ampolleta amb aigua de la font de Miquel, de les Paitides o del Ferro. Al segon any ja ens hi vàrem instal·lar i formar part de la colònia. Tots els caps de setmana, el Nadal, Setmana Santa, i tres mesos d'estiu, des que acabava el curs escolar fins a mitjans de setembre, estàvem a Viladrau. Vaig aprendre a anar en bicicleta per les pistes terreres cap a la Vila, al Castanyer de les Nou Branques, a Molins... i ens banyàvem a la Riera Major i al molí de Rosquelles. De jovenets pujàvem a Matagalls, a les Agudes i al Turó de l'Home, i per la nit ballàvem a Fox-Trot i a Roc 34.

Estudiant a la universitat vaig deixar de pensar amb el Montseny, i el meu horitzó es va escampar en viatges per països ben llunyans. Però al formar una família, amb la meva dona vàrem tornar a gaudir del Montseny; i va néixer en Joan i férem excursions per la Calma i pujàrem al Puig Drau; i l'Erola amb que redescobrírem l'ermita de la patrona de Viladrau i Sant Segimon; i la Nina amb qui ascendirem a Morou i passejàrem per Sant Fe; i en Marçal que ens va ensenyar a fruit al recollir castanyes i caçar bolets. I amb tota la colla d'amics hem anat delectar-nos aquests anys de la llum

del Montseny, de les seves boirines, dels seus caminois, dels seus gorgs i de tots els encants.

El Montseny és per mi un lloc privilegiat. Centenars de persones m'han ensenyat a gaudir-lo: els avis amb les seves històries, els caminadors amb aquelles excursions inversemblants, els fotògrafs i els pintors que saben immortalitzar allò que a vegades no valorem perquè sempre anem massa ràpid, els pocs que encara llauren la terra i tots els que hi treballen en una cosa o altra.

El Montseny és per recrear-se i per viure, però cal que sapiguem guardar tot això per a les properes generacions. No es tracta de reconstruir sense sentit, ni intentar parar el temps. Moltes de les activitats tradicionals que es portaven a terme al Montseny ja no ho faran mai més. El món canvia, i el Montseny també, però hem d'aconseguir preservar la seva integritat, evitar la contaminació, l'obertura de noves pistes, la pressió del vehicle particular, l'assetjament urbanístic, la contaminació de les seves fonts.

Durant més de trenta anys les Monografies del Montseny han recollit part de la història d'aquest massís Reserva de la Biosfera. S'hi ha escrit de naturalesa i llegendes, de fonts i romànic, de pintors i poetes, de guerres i bandolers, de misses i taumatúrgies, de sants i revolucionaris, de rat-penats, serps, salamandres i tritons, d'amor i de guerra, de famílies importants i de personatges banals, de senyoriis i emprius, històries romàntiques i narracions tristes, de castells i d'aplecs... Quantes vegades he llegit un article a les Monografies per sortir corrents a viure en directe el que acabava de lletrejar! Continuem escrivint durant molts anys les Monografies del Montseny, però que no quedi sols en un record, hem d'aconseguir mantenir viu el Montseny, no com un parc d'atraccions, sinó com un massís que batega i és respectat. Que tots en puguem gaudir des de petits, de joves i de grans.

No podia imaginar que algun dia tindria l'honor de coordinar l'edició de les Monografies del Montseny, sense altre mèrit que el compromís de dedicació i bona voluntat. És molta responsabilitat continuar la tasca de Josep Maria Panareda, Joan Campañà, Mossèn Antoni Pladevall, Roser Bofill, Ramon Bofill, Salvador Millet i Alexandre Novellas. Espero que entre tots els autors, amb el nou Consell de Redacció, puguem tirar endavant les Monografies, pel bé del Montseny, i en homenatge a tantes persones que el van estimar abans que nosaltres.

Vull trametre als autors dels treballs que podeu llegir aquí un efusiu agraïment per la seva col·laboració desinteressada. Altres articles no s'han pogut publicar per falta d'espai a l'actual edició, però ho farem als propers anys. Les Monografies del Montseny han estat sempre un treball laboriós

però gratificant, un treball de divulgació seriós i de referència al Montseny. Que continuï així! Recordeu que a més de llegir aquest volum en paper també podeu consultar tota la bibliografia publicada dels darrers 34 anys en la seva versió electrònica a www.amicsdelmontseny.cat.

Viladrau, març 2019.